

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Є. Ю. Колосінський, кандидат економічних наук; Н. І. Колосінська

На Першій Всесвітній конференції (Ванкувер, 1988) відзначалося, що туризм є не лише однією з найприбутковіших галузей світової економіки, важливим чинником наповнення бюджетів різного рівня, але і гарантом миру та безпеки у світі. Зважаючи на останнє, його розвиток потребує значної уваги з боку влади та суб'єктів господарювання усіх рівнів. Становлення сучасного туристичного ринку в Україні вимагає наукового підходу до розв'язання проблем туризму і в тому числі до виявлення та розвитку всіх потенційно привабливих видів туризму. Останнє можливе за рахунок того, що Україна володіє значним ресурсним потенціалом для розвитку туристичної сфери, раціональне використання якого може забезпечити не тільки повне задоволення пізнавально-оздоровчо-спортивних потреб вітчизняних і іноземних туристів, а й відіграти значну економічну роль для держави, а особливо для її південно-східних регіонів, які є промисловим осередком України. Саме тому актуальне виділення перспективних для нашої держави видів туризму та формування концепцій їхнього ефективного розвитку. Теперішній турист бідний на час, і тому його все більше цікавлять такі види відпочинку, які можна суміщати з пізнавальними цілями. На нашу думку, таким видом альтернативного туризму, який можна розвивати в Україні, є промисловий туризм (ПТ). І саме він має всі можливості стати одним із найбільш затребуваних напрямів для подорожей по Україні, а особливо в періоди кризи. Таким чином, співробітництво між промисловістю й туристичною сферою тільки розпочинається і саме тому тема є актуальною та потребує подальшого вивчення.

Зважаючи на те, що промисловий туризм відносно новий напрям, то лишень останнім часом активізувалися наукові дослідження

щодо його розвитку в Україні. Так, можливості розвитку туризму на промислових територіях і соціально-економічні аспекти управління промисловим туризмом у регіональному аспекті досліджували О. Є. Афанасьєв [1] та В. Ф. Данильчук [3], необхідність охорони та заповідання антропогенних ландшафтів, оцінка їх як пам'яток промислової культури подано у працях Г. І. Денисика, В. Л. Казакової, Ю. Г. Гютюнника [4], перспективні можливості розвитку промислового туризму в Україні визначено В. С. Пацюком [7], особливості розвитку промислового туризму у східному регіоні України розглянуто О. Ю. Чередниченко [8]. Проте на даний момент концепція розвитку промислового туризму в Україні ще не запропонована.

Мета дослідження полягає у розкритті сутності промислового туризму, оцінці проблем та перспектив його розвитку в Україні, розробці та аналізі концепції його розвитку на території нашої країни.

Здавалося б, не можливо з рівною силою розвивати промисловість і туризм, так як це несумісні сфери, які заважають одна одній. Однак зростаюча популярність промислового туризму в світі яскраве тому заперечення. Так екскурсії на підприємства видобувної промисловості, зокрема, в шахти, рудники, кар'єри відмічені на 4 континентах (табл.).

Оскільки промисловий туризм є новим міждисциплінарним напрямом, то потребує ґрунтовних досліджень. З метою визначення поняття «промисловий туризм» необхідно розглянути різні погляди вчених на дану дефініцію. Так, Т. А. Казакова вживає термін «промисловий туризм», звертаючи увагу на те, що сутнісною компонентою його є відвідування підприємств, що працюють, та розглядає його як різновид техногенного туризму

Таблиця

Приклади розвитку промислового туризму на підприємствах видобувної промисловості (шахти, рудники, кар'єри) у світі [2, с. 92]

Країна	Екскурсійні об'єкти, кількість туристів
Польща	шахти у м. Величці та Бохні (6 тис./день)
Швеція	залізорудні шахти м. Кірина
Чехія	срібний рудник у м. Кутна-Гора
Словаччина	золоторудна шахта у м. Банска-Штявница
Німеччина	завод BMW у баварському м. Вольфсбурзі (260 тис./рік)
Франція	Електростанція на р. Ранс (300 тис./рік)
	Історичний гірськовидобувний центр «Левард» (200 тис./рік)
Великобританія	Шоколадна фабрика «Кедберрі» (400 тис./рік)
Тайвань	Індустріальний парк Hsinchu Science (HSIP) (тайваньська силіконова долина) (10 тис./рік)
Канада	Монетний двір (1,6 млн/рік)
Росія	у Хібінах, Солікамську, Воркуті
ПАР	алмазні шахти Кімберлі
Австралія	золоті шахти м. Теннант Крік

[4]. В. С. Пацюк поняття «індустріальний туризм» трактує таким чином: вид активного туризму, зосереджений у промислових регіонах, метою якого є споглядання індустріальних ландшафтів, ознайомлення з витворами індустріальної архітектури, відвідування працюючих виробничих підприємств для задоволення пізнавальних, професійних, ділових інтересів [7]. О. Ю. Чередниченко категорію «індустріальний туризм» розуміє як дослідження територій, будинків та інженерних споруджень виробничого (не цивільного) чи спеціального призначення, а також будь-яких залишених (занедбаних) споруджень із метою одержання психологічного й естетичного задоволення або задоволення дослідницького інтересу, захоплення у вигляді фотографування [8].

Таким чином, промисловий туризм – це вид туризму, метою якого є відвідування діючих (або таких, що колись діяли) промислових підприємств або об'єктів із метою задоволення пізнавальних, професійних, ділових та інших інтересів. Так, до основних проблем розвитку промислового туризму в Україні слід віднести:

- недосконалість законодавчо-нормативної бази у даній сфері;
- необхідність упровадження та дотримання системи техніки безпеки під час проведення екскурсій;

- відсутність достатньої кількості гідів і спеціалістів в області проведення екскурсій на промислових об'єктах.

Отже, промисловий туризм – це ефективна безкоштовна реклама вітчизняних підприємств і дієвий метод отримання додаткового прибутку за рахунок збільшення попиту з боку туристів до України. Враховуючи велику кількість промислових об'єктів, що знаходяться на території України, доречним, на нашу думку, впровадити у життя концепції розвитку промислового туризму, поданої на рис.

Розглянута вище концепція містить механізм впливу на промислові об'єкти, за допомогою якого можна розвинути промисловий туризм в Україні та сукупність результатів, отриманих унаслідок застосування останніх. Цей ефективний механізм впливу на промислові об'єкти передбачає:

1. Створення та застосування нормативно-правової бази для заповідання промислових об'єктів. У світі існує успішна практика заповідання окремих ділянок, а також цілих кар'єрів за умов, що вони відкривають винятково важливі фрагменти геологічної історії Землі. Так, у Франції за ініціативою професора геології Жака Гоше заповідано кар'єр поблизу м. Ліону з подальшим його обладнанням і створенням геологічного музею П'єр-Фоль [6]. Ефективним, на нашу думку, було б і перетворення у

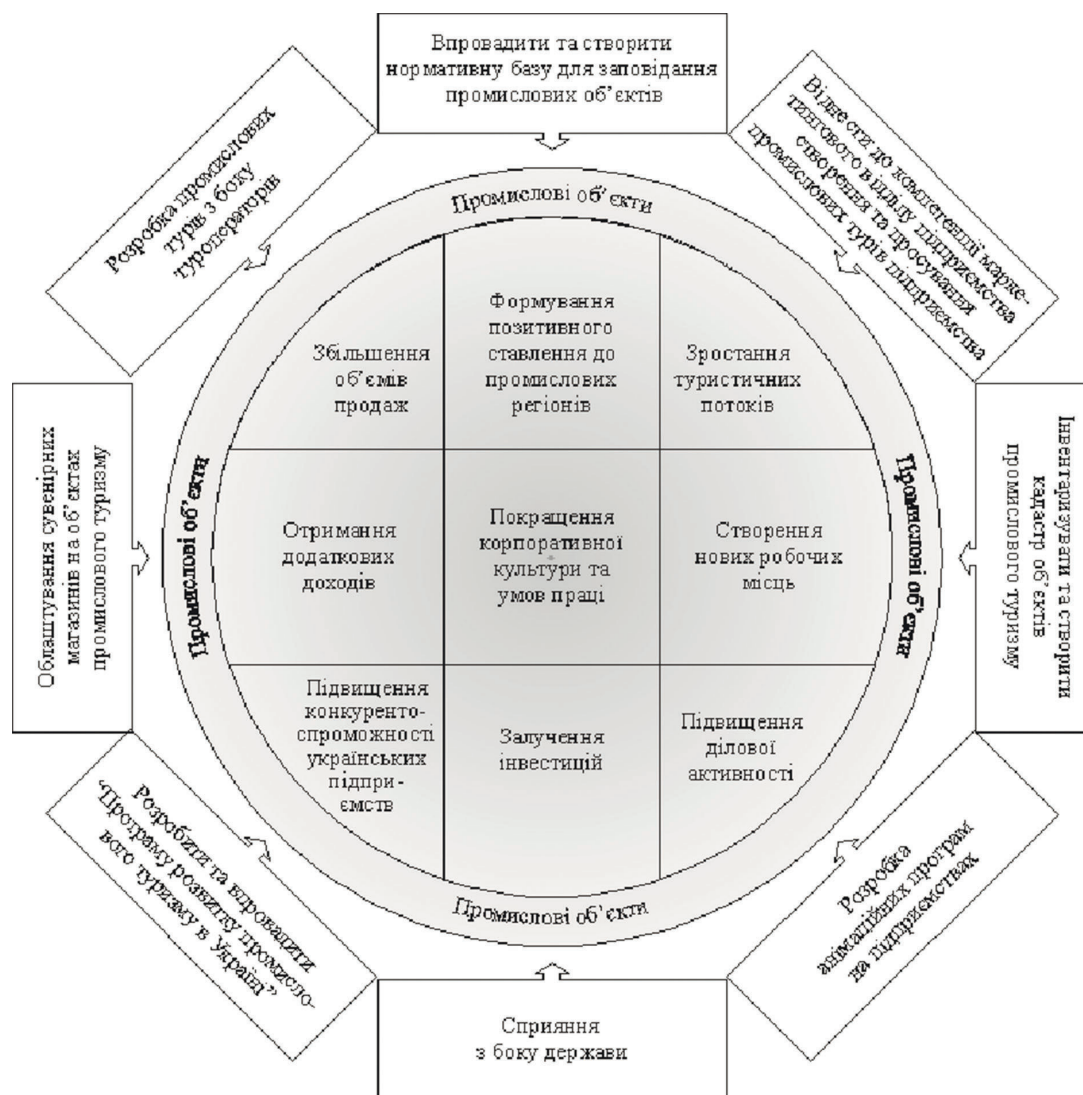

Рис. 1. Концепція розвитку промислового туризму в Україні (розроблено автором)

природні музеї покинутих глухих сіл у деяких регіонах нашої країни.

2. Доречно на перших етапах розвитку промислового туризму вводити розробку та просування спеціальних турів до компетенції маркетингового відділу підприємства. Сьогодні така практика вже застосовується у Донецькій області на соляній шахті м. Соledару [7].

3. З метою подальшого бізнес-планування та створення інвестиційних пропозицій потрібно інвентаризувати та створити кадастр об'єктів промислового туризму.

4. Економічно доцільна є розробка анімалістичних програм на підприємствах, які відвідують туристи. Прикладом такої діяльності може бути залучення туристів до певної ланки виробничого процесу. Наприклад, на винному

заводі після закінчення екскурсії можна запропонувати дегустацію продукції.

5. Створення та впровадження в життя «Програми розвитку промислового туризму в Україні».

6. Розробка промислових турів з боку туроператорів. У США зусиллями туроператорів розроблена програма «Made in USA», до якої потрапили 54 об'єкти, переважно автомобілебудівні заводи. За 2004 р. програма дозволила заробити 16 млн дол. Власники автомобільних заводів виборють право бути залученими до цієї програми, бо в умовах гострої конкуренції на ринку автомобільної продукції США особистий досвід від відвідування того чи іншого підприємства відіграє важливу роль у рішенні клієнта щодо покупки [5, с. 92–93].

7. Облаштування сувенірних магазинів на об'єктах промислового туризму – достатньо прибуткова справа. Слід зазначити, що оборот магазинів, які продають продукцію підприємства в тих місцях, де завершується екскурсія по ньому, на 40 % вищий, ніж в інших точках з аналогічним товаром.

8. Сприяння з боку держави у розвитку промислового туризму за допомогою різноманітних пільг. Наприклад, скорочення кількості перевірок державними органами на тих підприємствах, які залучені в промислові екскурсійні програми.

Ефект від використання даної концепції розвитку промислового туризму в Україні полягає у можливості отримання значної кількості переваг у сфері туристичного бізнесу. Основні з них для виробників полягають у ефективному просуванні своєї продукції, поліпшенні іміджу компаній і галузі у цілому. Для туристів – це можливість побачити виробничі потужності та отримати нові знання та враження. А для економіки України це можливість збільшити надходження до бюджету за рахунок зростання туристичних потоків, залучення інвестицій та створення нових робочих місць. Отже, промисловий туризм – це платформа для партнерства влади та бізнесу з метою залучення інвестицій і потоків туристів.

Отже, промисловий туризм має всі можливості, для того, щоб зайняти певний сегмент туристичного ринку України, основою для цього є потужний промисловий осередок. У межах даного дослідження було виконано такі завдання:

- проаналізовано різні підходи до визначення поняття ПТ і запропоновано авторське визначення;
- розглянуто приклади розвитку ПТ у світі;
- окреслено основні проблеми розвитку ПТ в Україні;
- запропоновано та проаналізовано концепцію розвитку промислового виду туризму.

У межах подальших досліджень планується розробити концепції розвитку інших перспективних видів туризму для України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєв О. Є. Промисловий туризм на Дніпропетровщині: напрями, перспективи та досвід використання / О. Є. Афанасьєв // *Минуле, сучасне та майбутнє туризму Дніпропетровщини : матеріали обласної відкритої туристсько-краєзнавчої конференції*. – Дніпропетровськ : ДДЮЦМС, 2006. – С. 88–90.
2. Визгалов Д. В. Промышленный туризм может эффективно работать на благо городов и территорий [Електронний ресурс] / Д. В. Визгалов. – Режим доступу: http://www.ng.ru/ideas/2009-04-24/5_promtourism.html. – Назва з екрана.
3. Данильчук В. Ф. Социально-экономические аспекты управления промышленным туризмом в Донецкой области / В. Ф. Данильчук // *Вісник ДІТБ*. – 2010. – № 14. – С. 52–63.
4. Казаков В. Л. Техногенный туризм у системі природокористування / В. Л. Казаков, Т. А. Казакова, О. Й. Завальнюк // *Екологія і раціональне природокористування : зб. наук. пр. Сумського держ. пед. ун-ту*. – Суми : Вид-во Сумського держ. пед. ун-ту, 2006. – 244 с.
5. Кулеш В. Г. Перспективи розвитку промислового туризму в світі та Україні / В. Г. Кулеш // *Вісник ДІТБ*. – 2010. – № 14. – С. 90–95.
6. Манюк В. В. Проблема збереження геологічних пам'яток природи Дніпропетровщини та їх використання для краєзнавства та потреб туризму / В. В. Манюк // *Туристично-краєзнавчі дослідження*. – Вип. 2. – К. : ЧП Кармаліта, 1999. – 656 с.
7. Пацюк В. С. Індустріальний туризм і перспективи його розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrylnuu%20tyuzm.pdf. – Назва з екрана.
8. Чередниченко О. Ю. Можливості та перспективи розвитку індустріального (промислового) туризму у східному регіоні України [Електронний ресурс] / Чередниченко О. Ю. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2009_28/09cousmp.pdf. – Назва з екрана.